

[DR. VINKO ŠERCL, SLOVANSKI
GLOTOLOG. K. GLASER. GRADEC.

Ko je Strossmayer bil osnoval jugoslovarsko vseučilišče, je pri otvarjanju tega zavoda rekel doslovno to-le: »Mi smo, boreči se, kroz vjekove protiv barbarstva za krščansku izobraženost vrlo oslabili i iznemogli. Uda tijela našega još i danas su raztrgana. Sveučilište upravo naše zadaću ima, da narod složi i združi, da se ono, što je nepravda i udes hudi od tijela našega odtrgnuo, i opet majci našoj općoj prilubi. Sveučilište naše ima upravo biti ono sveto ognjište na kom se srca bratska na ljubav, slogu i jedinstvo razgrijati imaju. U samom našem užem domu dva brata rodjena, jedne majke sinove, još predsude neke razdvajaju. Jednu krv, jednu dušu, dva dična imena, koje jedno to isto znače, često puta razdvajaju.«

Teh besed, ki imajo žalosten pomen za nas Slovane, sem se spominjal ko sem premišljeval razvitek življenja odličnega jezikoznanca Vinka Šercla, ki Slovanom, posebno pa Čehom, dela čast in ki bi med svojimi ožjimi slovanskimi rojaki bil moral dobiti primeren delokrog. Če se slovanska plemena sovražijo v političnem obziru, bi vsaj slovanski učenjaki morali biti mej seboj dobrohotni in pravični.

Dr. Vinko Šercl, o katerem je celo »Neue Freie Presse« v šestdesetih letih pohvalno govorila kot o češkem Mezzofontiju, je živel par let v Gradcu in se je meseca novembra tega leta iz zdravstvenih obzirov preselil v Ljubljano, kjer ima poljudna predavanja o Rusiji. Zanimalo bo torej Slovence, da o tem redkem možu izvejo kaj natančnejega.

Vinko Šercl se je porodil 1843. leta v Berounu na Češkem in je v rojstnem kraju hodil v ljudsko šolo do 7. leta; 1850. leta pa je njegov oče bil premeščen za uradnika na okrajno sodišče v Prago, kjer je mladi Šercl moral zahajati v takozvano

»Musterhauptschule« : zaradi nedostatnega znanja nemščine je napredoval le polagoma. 1853. leta stopivši v latinske šole, se je učil tako vspešno, da se je priril med prve součence. 1861. leta se je vpisal v pravoslovje, kakor njegov rojak Al. Vaniček, ki si je sam pridell ime: »Registrator der vergleichenden Sprachforschung«, in je tekom 4 let napravil vse dotične izpite z dobrim vspehom. Istodobno je bil v deželnem zboru tesnopisec za češki in nemški jezik.

V svojem 16. letu se začel učiti Šercl modernih jezikov in sicer najpoprej laškega in francoskega, in to z ozirom na praktično rabo; v 7. gimnazijskem razredu se je bavil z angleščino, španščino, ogerščino in hebrejščino. Kot dijak je hodil pogostoma v vojašnico na Mali strani v Pragi, kjer so se vrstili vojaki raznih narodnosti; skoraj vsaki dan se je tam razgovarjal s poljskimi, ogerskimi in laškimi vojaki.

V 8. razredu pa se je poprijel turščine, ciganščine, ruščine, poljščine, holandsčine, perzijsčine in sanskrtščine.

Na vseučilišču je znatno razširil svoje znanje v jezikih in se je pečal z novo grščino, rumunščino, srbsčino, portugalsčino, švedščino in danščino. Pri vsem tem pa mu niso zadoščali zahodni jeziki in s posebnim veseljem se je poprijel tudi orientalskih jezikov, n. pr. kitajščine, japonščine, arabščine, malajščine in tibetščine. 12. dne meseca svečana 1866. I. je v hiši češkega mecenata Naprstka, ki je bil njegov pokrovitelj, v prisotnosti mnogobrojnega občinstva pred mnogimi strokovnjaki delal izpit iz raznih jezikov. Med drugimi bili so tam dr. Gindely za španščino in portugalsčino; prof. Ludwig, sedaj umirovljen profesor v Pragi, za sanskrtščino, Peters za arabščino, Tovner za slovanske jezike, šolski svetnik Köhler za kitajščino in japonščino. Med gosti naj bodo imenovani Palacky, Rieger, Purkině, škof Jirsik, grof Harrach in drugi. O vspehu so poro-

ročali skorej vsi odličnejši časniki v Avstriji. Majnika 1866. l. je odpotoval na Angleško, kjer je ostal čez jedno leto. V Londonu je dobil kmalu po svojem prihodu začasno službo v Britskem muzeju kot sotrudnik pri sestavljanju kataloga vseh knjig o umetnosti, najbolj pa se je tukaj pečal s kitajščino, japonsščino in z afrikanskimi jeziki. Seznanil se je z imenitnim sinologom (strokovnjakom v kitajščini) profesorjem Summersom in s kitajskimi trgovci iz Kvan-tunga in Šanghaja. Zanimljivo je, kako se mu je posrečilo prisvojiti si praktično znanje nekaterih afrikanskih jezikov, zlasti pa bušmanščine, ki ga govore v puščavi Kaluhari in ki se sklada iz množice mluskov in drugih bolj živalskih nego človeških glasov. Zasedil je v neki borni krčmi staro kuharico zamorko bušmanske narodnosti. Ker je bila precej molčljiva in črna, pogostil jo je vsakikrat z velikim kozarcem žganja; potem pa je postala jako zgovorna in jezična; ob takih prilikah je Šercl pridno zapisaval besede, stavke in cele pripovedke.

Začetkom 1867. l. je Šercl obiskal Pariz in se tam seznanil s semitologom E. Renanom, slavistom L. Leger-jem, sinologom Pauthier-jem, L. Pagès-jem, profesorjem japonsščine in z drugimi učenjaki. V Parizu so mu ponujali službo tolmača za vzhodne jezike na pariški svetovni razstavi, toda Šercl se je vrnil v London in je ostal rajše pri Britskem muzeju.

Junija 1867. je Šercl zapustil Anglijo in je odpotoval na Rusko; istega leta je bila v Moskvi zanimljiva narodopisna razstava. V Petrogradu je videl mnogo rojakov iz Češkega in med temi tudi dr. Riegerja, ki ga je predstavil tedanjemu petrograjskemu županu N. Bykovu, kateri ga je v svojo hišo vzel za odgojitelja.

Odgojiteljstvo mu je pripuščalo toliko časa, da je na petrograjskem vseučilišču mogel poslušati predavanja profesorja Ko-

soviča o sanskrtščini in profesorja Kazem-Beka, rojenega Perza, o perziščini.

Meseca aprila 1868. je prebil izpit na vzhodni fakulteti vseučilišča sanskro-zendoperziskem oddelku in je dosegel stopnjo kandidata orijentalne fakultete. Od naučnega ministra dobivši denarno podporo je odpotoval Šercl na sever, da bi se naučil jezikov ondotnih prebivalcev, zlasti Zirjanov in Samojedov. Na obeh straneh Pečare se razprostirajo nepregledne »tundre« = močvirnati pašniki, po katerih po leti Zirjani in raztresene jate kočujočih Samojedov razpenjajo svoje borne šotore. Tam je Šercl proučeval jezike in običaje Samojedov in Zirjanov.

Majnika 1869. l. je na podlagi učene razprave napravil magisterski izpit in je postal na harkovskem vseučilišču docent za sanskrt in primerjalno jezikoslovje. Aprila meseca 1870. l. je predložil moskovskemu vseučilišču razpravo: »Объ именачъ числителныхъ« in je dosegel z njo stopinjo doktorja. Na harkovskem vseučilišču je postal najpoprej izvanredni in čez štiri mesece redni profesor primerjalnega jezikoslovja. To službo je opravljal 16 let. Ob oni dobi je hodilo na vseučilišče v Harkovu mnogo kavkazskih dijakov, posebno iz pogorskega Dagostona. Pri občevanju z njimi se je Šercl naučil raznih kavkaskih jezikov in napisal slovnice avarskega, češenskega, abhaskega in kazi-kumijskega jezika; gruzinski jezik si je Šercl osvojil vže v Petrogradu pod vodstvom profesorja Čubinova.

1885. l. je bil Šercl na lastno željo in po predlogu popečitelja Petra Lavrovskega premeščen v Odeso in je na tamošnjem vseučilišču predaval dvanajst let; vsled teške bolezni pa je 1897. leta moral zapustiti službo in se je, umirovljen na lastno prošnjo, s svojo rodbino preselil najpoprej v Prago. Tam pa mu podnebje ni ugajalo; za to se je preselil 1900. leta v Gradec. Tu se je Šercl točno naučil slovenščine,

katera se po njegovem mnenju odlikuje po »posebni milini, po redki popolnivosti in bogati, skorej neizcrpni zalogi besed.«

Od mladih nog se je Šercl tudi skrbno pečal s tatinskimi jeziki, zlasti pa z nemškim Rothwälsch, z francoskim Argo in z angleškim Cant in Slang. O jeziku kretenj pri gluhonemih in o mimičnem jeziku Amerikancev je napisal nekoliko razprav in imel javna predavanja v Odesi in o volapüku je izdal v Moskvi 1887. razpravo. Šercl je kot vseučilišni dijak vodil svoj dnevnik v kitajščini, in je pisal v malajščini članke v časnik Fei-lung-pao-pien (»Leteči zmaj«), ki ga je v Londonu izdal profesor Lumers.

Šerclnu so od raznih strani ponujali službe; 1871. leta mu je Peter Lavrovskij, rektor v Varšavi, na tamošnjem vseučilišču, ponudil profesuro, 1874. leta se je Maks Müller pogajal z njim radi profesure orientalskih jezikov na oksfordskem vseučilišču; 1883. leta se je trudil japonski plemenitaš Njisi pridobiti ga za profesorja sanskrta in malajščine na vseučilišču v Tokio; 1887. leta so mu ponujali profesuro slovanskih jezikov na kalifornskem vseučilišču blizu San Francisco; ali odklonil je vse te ponudbe iz ljubezni do domovine in ruskega znanstva.

Šercl je izdal ta-le dela:

Sravnit'elnaja grammatika slavjanskichъ i drugichъ rodstvennichъ jazikovъ (2 zv.) I. Fonetika 1871. Slovoobrazovanie. 1874. Slavjanskij izbornikъ tekstov. Char'kov 1872. Sanskritskaja grammatika. 1875. Sanskritskij sintaksis. 1883. Ob enantijosemiji. Voronež 1883. Nazvanija cvetov. Voronež 1884. O konkretnosti v jazykachъ. Voronež 1885. Fnetičeskija osobennosti v jazykachъ. Voronež 1885. Osnovnije elementy jazyka i načala jago razvitija. Voronež 1889. Sanskritskij sintaksis. Harkov 1883. Z oboru jazykozpytu. V Praze 1881—83. Mluvnicе jazyka ruského I. Slovnica. 1882. II. Skladnja. 1884.

VERZI. FRAN ŽGUR. PODDRAGA.

Na polje kdaj že pokošeno
vetrov jesenskih diha hlad,
in solnce si želi rumeno
v megla jesenskih mrzli grad —
Ni ptiček da pesem bi zapele:
prošel je rožič kras in vonj;
v solzah molčijo imortele —
dni svetlih čakajo zastoj...
In zdi se mi: Gigant razvil je
čez les, polje žaloben prt —
In zdi se mi: Mrmra vigilje,
na vrancu brzem jaha smrt...
In kamor jaha, žitje sahne,
ni ptiček in solca ni, ni rož —
S koso nabrušeno zamahne
in zgrudi se ob ženi mož;
in deca pade zabodena
kot v polju pade cvet cvetoč —
Zaplaka mati zapuščena
kot glas vigilj skoz temno noč!

ANICA. SPISAL F. J. DOLJAN.

Vsi smo jo opominjali, svarili jo in ji na srce govorili — zaman!

»Anica, ne bodi nespametna!... Pusti ga na miru, norčuje se, drugega nič!...«

»Jè—e, seveda!«

»Ko se te naveliča, te pusti, bodeš videla!... Poznamo ga vsi!...«

»Jè—e!...«

Smejala se je in režala ter nam kazala tiste svoje redke, blesteče zobe, smejala, kakor bi bila hotela reči:

»Vi bi me radi imeli za norca, vi, pa ne on!«

Okrajni inženir, mož, ki ni poznal rahločutnosti in je vsikdar govoril, kakor je mislil, pa ji je nekoč naravnost rekel:

»Anica, če ne boš pazila, se zgodi s teboj, kakor z ono, ki so jo potegnili iz vode, veš, tam doli blizu kopališča, kjer je voda najglobočja...«

Osupnila je malce, nemara ker ji je bilo novo to, kar je slišala zdaj, toda smeh ji ni izginil z obraza. Neverjetno je gledala inženirja, ta pa je ponavljal: